

Bil Etholiadau a Chyrff Etholedig (Cymru) Crynodeb o'r Bil

Tachwedd 2023

Senedd Cymru yw'r corff sy'n cael ei ethol yn ddemocrataidd i gynrychioli buddiannau Cymru a'i phobl. Mae'r Senedd, fel y'i gelwir, yn deddfu ar gyfer Cymru, yn cytuno ar drethi yng Nghymru, ac yn dwyn Llywodraeth Cymru i gyfrif.

Gallwch weld copi electronig o'r ddogfen hon ar wefan y Senedd:
ymchwil.senedd.cymru

Gellir cael rhagor o gopiâu o'r ddogfen hon mewn ffurfiau hygyrch, yn cynnwys Braille, print bras, fersiwn sain a chopïau caled gan:

Senedd Cymru
Tŷ Hywel
Bae Caerdydd
CF99 1SN

Ffôn: **0300 200 6311**
E-bost: **Philip.Lewis@senedd.cymru**
Twitter: **[@SeneddYmchwil](https://twitter.com/SeneddYmchwil)**
Ymchwil y Senedd: **ymchwil.senedd.cymru**
Tanysgrifiwch: **Cylchlythyr**

© **Hawlfraint Comisiwn y Senedd Cymru 2023**

Ceir atgynhyrchu testun y ddogfen hon am ddim mewn unrhyw fformat neu gyfrwng cyn belled ag y caiff ei atgynhyrchu'n gywir ac na chaiff ei ddefnyddio mewn cyd-destun camarweiniol na difriol. Rhaid cydnabod mai Comisiwn y Senedd Cymru sy'n berchen ar hawlfraint y deunydd a rhaid nodi teitl y ddogfen.

Bil Etholiadau a Chyrff Etholedig (Cymru) Crynodeb o'r Bil

Tachwedd 2023

Awdur:
Philip Lewis

Cynnwys

1. Cyflwyniad	1
Sut i ddefnyddio'r Crynodeb hwn o'r Bil.....	1
2. Ciplwng ar y Bil	2
3. Crynodeb o'r darpariaethau	2
Rhan 1 - Gweinyddu a Chofrestru Etholiadol.....	2
Creu Bwrdd Rheoli Etholiadol	2
Cofrestru etholiadol heb gais	3
Pwerau peilota etholiadol	3
Dyletswydd i adrodd ar gamau a gymerwyd i gynorthwyo pleidleiswyr anabl	5
Cwestiynau yn yr arolwg llywodraeth leol	5
Platfform gwybodaeth am etholiadau Cymreig	5
Hyrwyddo amrywiaeth mewn personau sy'n ceisio swyddi etholedig	6
Cynlluniau cymorth ariannol	6
Cyllid ymgyrchu a gwariant tybiannol	6
Ymgyrchwyr trydydd parti	7

Rhan 2 - Cyrff Etholedig a'u Haelodau	8
Adolygiadau o drefniadau etholiadol llywodraeth leol	8
Adolygiadau ffiniau atfor	8
Argymhellion adolygiad etholiadol	8
Dileu Panel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol.....	10
Trefn anghymhwyso a dileu cyfnodau gras	10
Dylanwad amhriodol.....	11
Pwyllgor Archwilio Comisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru	11
Darpariaeth gyffredinol.....	11
Atodlen 1	12

1. Cyflwyniad

Cyflwynwyd **Bil Etholiadau a Chyrff Etholedig (Cymru)** ar 2 Hydref 2023.

Mick Antoniw AS, y Cwnsler Cyffredinol a Gweinidog y Cyfansoddiad ("y Cwnsler Cyffredinol"), yw'r Aelod sy'n gyfrifol am y Bil.

Mae **Memorandwm Esboniadol** y Bil yn datgan fod ei ddiben cyffredinol fel a ganlyn:

darparu ar gyfer cofrestru etholwyr yn awtomatig yn amodol ar ei dreialu'n llwyddiannus a chryfhau gweinyddu etholiadol drwy sefydlu Bwrdd Rheoli Etholiadol. Bydd hefyd yn bwrw ymlaen â diwygio'r prosesau ar gyfer cynnal adolygiadau cymunedol ac etholiadol a diddymu Panel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol (y Panel), gan roi y mwyafrif o swyddogaethau blaenorol y Panel i Gomisiwn Ffiniau a Democratiaeth Leol Cymru (y Comisiwn). Bydd y Bil yn ein galluogi i wella hygyrchedd etholiadau datganoledig ar gyfer pleidleiswyr anabl yn ogystal â gwella diogelwch ymgeiswyr drwy foderneiddio a gwella'r diffiniad o drosedd dylanwad gormodol.

Cyhoeddodd y Cwnsler Cyffredinol **ddatganiad ysgrifenedig** ar 2 Hydref.

Mae'r Bil yn dwyn ymlaen llawer o'r cynigion sydd wedi'u cynnwys ym **Mhapur Gwyn Llywodraeth Cymru ar Weinyddu a Diwygio Etholiadol**. Cafodd y Papur Gwyn hwn **ei gyhoeddi ar 11 Hydref 2022**, gyda chrynodeb o'r ymatebion i'r ymgynghoriad **wedi'i gyhoeddi ym mis Mawrth 2023**.

Mae'r Bil ar ei daith drwy broses ddeddfwriaethol y Senedd ar hyn o bryd. Ymddangosodd y Cwnsler Cyffredinol gerbron y **Pwyllgor Llywodraeth Leol a Thai** ar 26 Hydref 2023. Mae'r Pwyllgor wrthi'n ymgynghori ar y Bil, a bydd yn cynnal sesiynau tystiolaeth ychwanegol dros y misoedd nesaf.

Sut i ddefnyddio'r Crynodeb hwn o'r Bil

Nid yw'r ddogfen hon yn grynodedb cynhwysfawr o bob agwedd ar y Bil. Mae i'w defnyddio'n electronig ac i gyfeirio at ragor o fanylion.

Yn yr adran crynodeb o'r darpariaethau, mae testun rhif yr adran (e.e. adran 1) yn cysylltu â'r adran berthnasol o'r Bil.

2. Ciplwng ar y Bil

Mae'r Bil yn cynnwys 71 o adrannau, wedi'u trefnu'n dair rhan, ac mae ganddo un atodlen.

Rhan 1 - Gweinyddu a Chofrestru Etholiadol

Rhan 2 - Cyrff Etholedig a'u Haelodau

Rhan 3 - Darpariaeth Gyffredinol

Mae Atodlen 1 yn gwneud mân ddiwygiadau a diwygiadau canlyniadol sy'n ymwneud â chydgyssylltu etholiadau.

Mae'r **Memorandwm Esboniadol** yn cynnwys tablau sy'n nodi'r pwerau is-ddeddfwriaeth yn y Bil a gweithdrefnau craffu'r Senedd y byddant yn ddarostyngedig iddynt. Mae'r **Datganiad o Fwriad Polisi** yn rhoi rhagor o fanylion am yr is-ddeddfwriaeth y gellir ei gwneud o dan y Bil.

3. Crynodeb o'r darpariaethau

Rhan 1 - Gweinyddu a Chofrestru Etholiadol

Creu Bwrdd Rheoli Etholiadol

Mae **Adran 1** o'r Bil yn mewnosod rhan newydd yn **Neddf Llywodraeth Leol (Democratiaeth) (Cymru) 2013**. Mae'r rhan hon yn rhoi swyddogaethau newydd i Gomisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru ynghylch cydlynu cyffredinol gwaith gweinyddol etholiadau Cymru.

Mae hyn yn cynnwys dyletswydd ar y Comisiwn i sefydlu Bwrdd Rheoli Etholiadol ("y Bwrdd"), y bydd yn cyflawni ei swyddogaethau gweinyddu etholiadol drwyddo. Mae'r swyddogaethau hyn yn cynnwys rhoi cyfarwyddiadau a chynghor i Swyddogion Canlyniadau a Swyddogion Cofrestru Etholiadol.

Mae **Adran 2** yn cynnwys mân ddiwygiadau a diwygiadau canlyniadol sy'n ymwneud â'r swyddogaethau newydd ar gyfer Comisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru a amlinellir yn adran 1.

Byddai **Comisiwn Ffiniau a Democratiaeth Leol Cymru** yn cael ei ailenwi'n Comisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru, fel rhan o Fil Senedd Cymru (Aelodau ac Etholiadau).

Cofrestru etholiadol heb gais

Mae **Adran 3** y Bil yn diwygio **Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021** ac yn mewnosod adran newydd yn **Neddf Cynrychiolaeth y Bobl 1983** er mwyn caniatáu i Swyddogion Cofrestru Etholiadol ychwanegu etholwyr cymwys at y gofrestr llywodraeth leol yng Nghymru, heb fod angen i'r unigolyn gyflwyno cais.

Bydd angen i Swyddogion Cofrestru Etholiadol wirio hunaniaeth person i fodloni cymhwyster. At hynny, bydd angen iddynt hysbysu personau eu bod yn bwriadu cofrestru, a darparu cyfnod rhybudd o 45 diwrnod i ganiatáu i'r etholwr wneud cais i gael ei gofrestru'n ddiennw, neu ofyn am beidio â chael ei gynnwys ar y gofrestr. Os bydd etholwr yn gwrthwynebu cofrestru, rhaid i'r Swyddog Cofrestru Etholiadol ddilyn y broses bresennol a gwahodd y person i wneud cais i gofrestru.

Mae **Adran 4** o'r Bil yn diwygio Deddf 1983 i ddatgymhwyso'r dyletswyddau presennol a roddir ar Swyddogion Cofrestru Etholiadol, tra bod dyletswyddau newydd a amlinellir yn adran 3 yn cael eu cyflawni.

Pwerau peilota etholiadol

Mae **Adran 5** yn rhoi'r pŵer i Weinidogion Cymru wneud rheoliadau i gyflwyno cynlluniau peilot etholiadol ar gyfer etholiadau llywodraeth ddatganoledig a lleol yng Nghymru. Mae'r adran hon yn nodi y gall rheoliadau peilot greu, dileu neu addasu troseddau, cyn belled nad yw cyfnod y carchar yn fwy na blwyddyn, neu'r terfyn cymwys ar **euogfarnau diannod**.

Mae **Adran 6** yn nodi'r gofynion y mae'n rhaid i Weinidogion Cymru eu dilyn wrth wneud rheoliadau peilot. Mae'r rhain yn cynnwys pennu'r dyddiad erbyn pryd y mae'n rhaid i'r Comisiwn Etholiadol anfon ei adroddiad yn gwerthuso'r peilot, a'r gofyniad i geisio caniatâd gan awdurdodau lleol. Os na roddir caniatâd, rhaid i Lywodraeth Cymru roi sylw i argymhellion a wnaed gan Comisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru ynghylch a ddylid gwneud y rheoliadau heb ganiatâd yr awdurdod.

Mae **Adran 7** yn nodi gweithdrefnau ar gyfer gosod rheoliadau sy'n ymwneud â chynlluniau peilot yn y Senedd. Mae'r Nodiadau Esboniadol yn nodi y defnyddir y weithdrefn negyddol yn gyffredinol. Bydd cynlluniau peilot nad oes ganddynt

gydsyniad yr awdurdod lleol, neu sy'n creu neu'n ehangu cwmpas trosedd, yn ddarostyngedig i'r weithdrefn gadarnhaol.

Mae **Adran 8** yn caniatáu i Weinidogion Cymru gyflwyno rheoliadau i newid y rhestr o ardaloedd y gall peilot etholiadol redeg ynddynt. Mae'r systemau pleidleisio a ddefnyddir gan y Senedd ac awdurdodau lleol wedi'u heithrio o'r ddarpariaeth hon.

Mae **Adran 9** yn datgan bod yn rhaid i Weinidogion Cymru ymgynghori ar gynigion peilot gyda'r Swyddog Canlyniadau yn yr ardal lle byddai'r cynnig yn gymwys, yn ogystal â chyflwyno cynigion i Gomisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru.

Mae **Adrannau 10, 11, 12 a 13** yn nodi gweithdrefnau i awdurdodau lleol gynnig cynlluniau peilot; i'r Comisiwn Etholiadol ac awdurdodau lleol gynnig cynlluniau peilot ar y cyd; ac i Swyddogion Cofrestru Etholiadol gynnig cynlluniau peilot. Mae angen ymgynghori â Gweinidogion Cymru ym mhob achos, yn ogystal â chyflwyno adroddiad sy'n nodi manylion y cynlluniau peilot arfaethedig i'r Bwrdd Rheoli Gweithredol a sefydlwyd yn adran 1 o'r Bil.

Mae **Adran 14** yn galluogi'r Comisiwn Etholiadol i argymhell cynigion ar gyfer cynlluniau peilot, naill ai i brif gyngor neu i Swyddog Cofrestru Etholiadol.

Mae **Adran 15** yn nodi'r hyn y mae'n rhaid i Gomisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru, drwy'r Bwrdd Rheoli Gweithredol, ei gynnwys yn ei adroddiad yn gwerthuso cynigion peilot. Rhaid cyflwyno adroddiadau ar gynigion peilot i Lywodraeth Cymru o fewn cyfnod o chwe wythnos, a rhaid iddynt gynnwys asesiad i weld a yw amcan y peilot yn ddymunol, a'r costau tebygol sy'n gysylltiedig â rhedeg y peilot.

Mae **Adran 16** yn ei gwneud yn ofynnol i Gomisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru sefydlu fforwm i drafod peilot etholiadol, y mae'n rhaid iddo gynnwys Swyddog Canlyniadau'r awdurdodau yr effeithir arnynt.

Mae **Adran 17** yn nodi'r canllawiau y mae'n rhaid i'r Comisiwn Democratiaeth a Ffiniau eu cyhoeddi ar gyfer y sawl sy'n gyfrifol am gynllun peilot etholiadol.

Mae **Adran 18** yn nodi'r gofynion ar gyfer gwerthuso peilot etholiadol unwaith y bydd wedi'i gwblhau. Cynhelir y gwerthusiad hwn gan y Comisiwn Etholiadol, a rhaid iddo gynnwys argymhelliad ynghylch a ddylid mabwysiadu'r cynllun peilot yn barhaol.

Mae **Adran 19** yn rhoi pwerau i Weinidogion Cymru wneud rheoliadau diwygio etholiadol. Bydd yr adran hon yn caniatáu i Weinidogion Cymru wneud newidiadau

parhaol i'r modd y gweinyddir etholiadau "sy'n debyg" i'r rhai a dreialir mewn cynllun peilot.

Mae **Adran 20** yn nodi gweithdrefn graffu fanylach y Senedd ar gyfer gwneud rheoliadau o dan adran 19.

Mae **Adran 21** yn nodi sut y dylid cyhoeddi deunydd yn ymwneud â chynlluniau peilot etholiadol.

Mae **Adrannau 22, 23 a 24** yn darparu ar gyfer gwneud darpariaethau atodol pellach mewn rheoliadau, diffiniadau o dermau penodol, a mân ddiwygiadau pellach.

Dyletswydd i adrodd ar gamau a gymerwyd i gynorthwyo pleidleiswyr anabl

---

Mae **Adran 25** yn mewnosod adran 5A newydd yn **Neddf Pleidiau Gwleidyddol, Etholiadau a Refferenda 2000**. Mae'n gosod dyletswydd ar y Comisiwn Etholiadol i adrodd ar y camau a gymerwyd gan Swyddogion Canlyniadau i gynorthwyo'r rheini sydd ag anabledd, yn eu gallu i bleidleisio yn etholiadau'r Senedd ac etholiadau llywodraeth leol yng Nghymru.

Cwestiynau yn yr arolwg llywodraeth leol

Mae **Adran 26** yn diwygio **Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011**, ac yn dileu'r gofyniad i gwestiynau a ffurf yr arolwg monitro amrywiaeth llywodraeth leol gael eu nodi mewn rheoliadau. Mae'r adran hon yn rhoi'r pŵer i Weinidogion Cymru osod cwestiynau mewn cyfarwyddyd i awdurdodau lleol.

Platfform gwybodaeth am etholiadau Cymreig

Mae **Adran 27** yn gwneud darpariaeth ynghylch creu platfform gwybodaeth am etholiadau Cymreig. Caiff y platfform ei ddiffinio fel cyfleuster electronig er mwyn darparu gwybodaeth gyfredol, i etholwyr ynghylch y Senedd ac etholiadau llywodraeth leol yng Nghymru. At hynny, mae'n rhaid i Weinidogion Cymru osod adroddiad gerbron y Senedd, sy'n nodi sut y maent wedi creu a chynnal y platfform, heb fod dros 12 mis ar ôl etholiad.

Mae **Adran 27(4)** yn datgan y caiff Gweinidogion Cymru wneud darpariaeth ynghylch gwybodaeth a ddylai fod ar gael ar y llwyfan, gan gynnwys "cyhoeddi datganiadau gan ymgeiswyr a gwybodaeth arall am ymgeiswyr".

Hyrwyddo amrywiaeth mewn personau sy'n ceisio swyddi etholedig

---

Mae **Adran 28** yn gosod dyletswydd ar Weinidogion Cymru i roi gwasanaethau ar waith i hybu amrywiaeth o ran nodweddion gwarchoddedig ac amgylchiadau economaidd-gymdeithasol personau sy'n ceisio cael eu hethol i'r Senedd ac i lywodraeth leol yng Nghymru.

Gall gwasanaethau gynnwys darparu gwybodaeth, cyngor, hyfforddiant a phrofiad gwaith.

Cynlluniau cymorth ariannol

Mae **Adran 29** yn darparu ar gyfer creu cynlluniau cymorth ariannol ar gyfer y rheini sydd â nodau gwarchoddedig a nodau penodedig.

Mae **Adran 29(1)** yn datgan y caiff Gweinidogion Cymru ddarparu cynlluniau cymorth ariannol i helpu ymgeiswyr mewn etholiadau Cymreig sydd â nodweddion penodol neu amgylchiadau penodol i oresgyn rhwystrau i gyfranogiad.

Mae **Adran 29(2)** yn datgan bod yn rhaid i Weinidogion Cymru ddarparu cynllun cymorth ariannol i gynorthwyo ymgeiswyr anabl yn etholiadau Cymru i oresgyn rhwystrau rhag cymryd rhan sy'n gysylltiedig â'u hanabledd. Mae hyn yn arwain ymlaen o'r peilot **Cronfa Mynediad i Swyddi Etholedig Cymru**, a gyflwynwyd ym mis Chwefror 2021.

Mae **Adran 30** yn rhestru'r rheini na ddylid eu penodi i weithredu cynllun cymorth ariannol. Mae'n cynnwys Aelodau o Lywodraeth Cymru neu Lywodraeth y DU, ac Aelodau o'r Senedd.

Mae **Adran 31** yn darparu diffiniadau sy'n ymwneud â chynlluniau cymorth ariannol.

Cyllid ymgyrchu a gwariant tybiannol

Mae **Adran 32** yn diwygio **Deddf Cynrychiolaeth y Bobl 1983** er mwyn egluro mai dim ond pan fydd yr ymgeisydd wedi cyfarwyddo, annog neu awdurdodi gwariant ar ran ymgeisydd yn etholiadau lleol Cymru y dylid ei ystyried.

Mae **Adran 33** yn diwygio **Deddf Pleidiau Gwleidyddol, Etholiadau a Refferenda 2000** i gynnwys etholiadau'r Senedd mewn rheolau gwariant tybiannol, pan fo gwariant tybiannol yn cael ei ddsbarthu fel traul etholiad dim ond pan gaiff ei gyfarwyddo neu ei awdurdodi gan yr ymgyrch.

Gwariant tybiannol yw'r gwahaniaeth mewn gwerth rhwng y gyfradd fasnachol am eitem neu wasanaeth a'r pris a dalwyd mewn gwirionedd gan ymgeisydd etholiad.

Mae **Adran 34** yn diwygio **Deddf Cynrychiolaeth y Bobl 1983** a **Deddf Pleidiau Gwleidyddol, Etholiadau a Refferenda 2000** i egluro y gall y Comisiwn Etholiadol gyhoeddi canllawiau ar dreuliau a dynnir i ymgeiswyr mewn etholiadau llywodraeth leol yng Nghymru.

Mae **Adran 35** yn diwygio **Deddf Cynrychiolaeth y Bobl 1983** er mwyn caniatáu i berson ac eithrio'r asiant etholiadau wneud taliadau ar ran ymgyrch ar gyfer etholiadau llywodraeth leol yng Nghymru.

Mae'r nodiadau esboniadol sy'n cyd-fynd â'r Bil yn nodi y bydd y newid cyfatebol ar gyfer etholiadau'r Senedd yn cael ei wneud wrth adolygu **Gorchymyn Cynulliad Cenedlaethol Cymru (Cynrychiolaeth y Bobl) 2007**, a elwir fel arall y Gorchymyn Ymddygiad.

Ymgyrchwyr trydydd parti

Mae **Adran 36** yn mewnosod adran 89B newydd yn **Neddf Pleidiau Gwleidyddol, Etholiadau a Refferenda 2000**. Mae hyn yn dod ag etholiadau'r Senedd i'r drefn a sefydlwyd gan **Ddeddf Etholiadau 2022**, sy'n nodi na chaiff trydydd parti fynd i unrhyw wariant rheoledig dros £700 yn ystod cyfnod a reoleiddir i Gymru, oni bai bod y trydydd parti wedi'i restru yn **adran 88(2) o Ddeddf 2000**.

Cyfnod datganoledig Cymreig a reoleiddir: y cyfnod cyn etholiad i'r Senedd, a nodir yn **Atodlen 10 o Ddeddf Pleidiau Gwleidyddol, Etholiadau a Refferenda 2000**, lle mae gwariant ar gyfer pleidiau gwleidyddol yn ddarostyngedig i gyfyngiad penodol.

Mae **Adran 37** yn caniatáu i Weinidogion Cymru ddiwygio'r rhestr o drydydd partiön a all fynd i wariant rheoledig dros £700. Bydd hyn yn ddarostyngedig i weithdrefn gadarnhaol yn y Senedd.

Mae **Adran 38** yn ei gwneud yn ofynnol i'r Comisiwn Etholiadol baratoi cod ymarfer ar wariant rheoledig gan drydydd partiön yn ystod cyfnod a reoleiddir wedi'i ddatganoli i Gymru. Fel rhan o hyn, rhaid i'r Comisiwn Etholiadol ymgynghori â **Phwyllgor y Llywydd** a'r **Pwyllgor Deddfwriaeth, Cyfiawnder a'r Cyfansoddiad** yn y Senedd.

Mae **Adran 39** yn gwneud mân ddiwygiadau canlyniadol i **Ddeddf Pleidiau Gwleidyddol, Etholiadau a Refferenda 2000**.

Rhan 2 - Cyrff Etholedig a'u Haelodau

Adolygiadau o drefniadau etholiadol llywodraeth leol

Mae **Adran 40** yn diwygio **Deddf Llywodraeth Leol (Democratiaeth) (Cymru) 2013** i'w gwneud yn ofynnol i Gomisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru roi sylw i ddymunoldeb cael cymhareb etholwyr llywodraeth leol i nifer yr aelodau o'r cyngor sydd i'w hethol sydd yr un fath, neu bron yr un fath, ym mhob ward etholiadol o'r brif ardal, wrth gynnal adolygiadau o drefniadau etholiadol llywodraeth leol.

Mae **Adran 41** yn diwygio Deddf 2013 i newid hyd y cyfnod adolygu etholiadol o 10 i 12 mlynedd. At hynny, mae'n cynnwys y pŵer i Weinidogion Cymru ddiwygio hyn drwy reoliadau.

Adolygiadau ffiniau atfor

Mae **Adran 42** yn diwygio **Deddf Llywodraeth Leol (Democratiaeth) (Cymru) 2013** er mwyn caniatáu i Gomisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru adolygu ffin mwy nag un ardal llywodraeth leol atfor mewn un broses adolygu.

Mae **ffiniau tua'r môr** cyfeirio at unrhyw ran o ffin llywodraeth leol sydd o dan y môr, ac nad yw'n ffurfio ffin gyffredin ag ardal llywodraeth leol arall.

Argymhellion adolygiad etholiadol

Mae **Adran 43** yn diwygio **Deddf Llywodraeth Leol (Democratiaeth) (Cymru) 2013** i egluro na all Gweinidogion Cymru weithredu argymhellion o adolygiad etholiadol (neu benderfynu peidio â chymryd unrhyw gamau) hyd nes y bydd y chwe wythnos diwethaf wedi mynd heibio o'r dyddiad y cawsant yr argymhellion. At hynny, mae'n nodi bod yn rhaid iddynt "roi sylw" i unrhyw sylwadau a wneir yn ystod y cyfnod o chwe wythnos.

Mae **Adran 44** yn diwygio Deddf 2013 i'w gwneud yn ofynnol i Gomisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru ystyried y broses o enwi wardiau etholiadol fel rhan o'r weithdrefn ymgynghori cyn adolygiad.

Mae **Adran 45** yn diwygio Deddf 2013 i'w gwneud yn ofynnol i Gomisiwn Ffiniau a

Democratiaeth Cymru, neu awdurdod lleol sy'n cynnal adolygiad, wneud y cyhoedd yn ymwybodol y gellir cyflwyno sylwadau gan y cyhoedd yn ystod ymgynghoriad cyhoeddus ar yr adolygiad.

Mae **Adran 46** yn diwygio Deddf 2013 drwy ychwanegu awdurdodau Parciau Cenedlaethol, awdurdodau Iechyd Porthladd a Chomisiynydd y Gymraeg at y rhestr o gyrff y mae'n rhaid ymgynghori â hwy mewn perthynas â'r weithdrefn adolygu.

Mae **Adran 47** yn diwygio Deddf 2013 i ymestyn y cyfnod na chaiff Comisiwn Ffiniau a Democratiaeth Cymru gyhoeddi unrhyw argymhellion yn ymwneud â threfniadau etholiadol awdurdod lleol o 9 mis cyn etholiad lleol, i 12 mis ynghynt.

Mae **Adran 48** yn diwygio Deddf 2013 i'w gwneud yn ofynnol i Gomisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru, neu awdurdod lleol, gyhoeddi datganiad ar y diwrnod y bydd arolwg etholiadol yn dechrau, gan nodi'r amserlen ar gyfer yr adolygiad.

Mae **Adran 49** yn diwygio Deddf 2013 i'w gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru "wneud pob ymdrech" i wneud penderfyniad ar argymhellion adolygiad etholiadol o fewn tri mis i'w derbyn.

Mae **Adran 50** yn diwygio Deddf 2013 i alluogi Gweinidogion Cymru i oedi adolygiadau etholiadol. Rhaid i Weinidogion Cymru beidio â defnyddio'r pŵer hwn i oedi adolygiad am gyfnod sy'n fwy na chyfanswm o 9 mis, p'un a yw'r saib yn un cyfnod o 9 mis neu'n fwy nag un cyfnod o gyfanswm o 9 mis.

Mae **Adran 51** yn diwygio Deddf 2013 i'w gwneud yn ofynnol i brif gyngor gyhoeddi adroddiad blynyddol ar waith y mae wedi'i wneud i adolygu enwau cymunedau, newidiadau i ffiniau cymunedol, newidiadau cynghorau cymuned a threfniadau etholiadol. Rhaid cyflwyno'r adroddiad i Weinidogion Cymru.

Mae **Adran 52** yn diwygio **Deddf Llywodraeth Leol 1972** i'w gwneud yn ofynnol i gyngor cymuned roi hysbysiad electronig o unrhyw benderfyniad y mae'n ei basio i ddod yn dref i Weinidogion Cymru, y prif gyngor a Chomisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru.

Mae **Adrannau 53 a 54** yn mewnosod adrannau newydd yn Neddf 2013 gan osod dyletswyddau cyhoeddi amrywiol yn ymwneud ag adolygiadau etholiadol ar brif gynghorau a Chomisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru.

Mae **Adran 55** yn gwneud darpariaethau trosiannol sy'n ymwneud ag adolygiadau etholiadol.

Dileu Panel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol

Mae **Adran 56** yn diwygio **Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011** i ddiddymu **Panel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol**. Y Panel yw'r corff annibynnol sy'n gwneud penderfyniadau am lwfansau a phensiynau ar gyfer amrywiol gyrff cyhoeddus, gan gynnwys prif gynghorau.

Mae **Adran 57** yn mewnosod adran newydd yn y **Neddf Llywodraeth Leol (Democratiaeth) (Cymru) 2013** i roi effaith i Gomisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru gymryd pwerau'r Panel ynghylch taliadau. Mae'r Bil yn nodi y byddai hyn yn cychwyn o'r flwyddyn ariannol sy'n dechrau ar 1 Ebrill 2025.

Mae **Adran 58** yn trosglwyddo'r holl eiddo, hawliau a rhwymedigaethau sydd wedi'u breinio ym Mhanel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol i Gomisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru.

Mae **Adrannau 59 a 60** yn gwneud mân ddiwygiadau sy'n ymwneud â diddymu'r Panel a throsglwyddo swyddogaethau i'r Comisiwn.

Trefn anghymhwysu a dileu cyfnodau gras

Mae **Adran 61** yn diwygio **Deddf Llywodraeth Cymru 2006** i anghymhwysu cynghorwyr tref a chymuned rhag bod yn Aelodau o'r Senedd. Daw hyn â'r drefn anghymhwysu ar gyfer cynghorwyr tref a chymuned yn unol â'r drefn bresennol sy'n anghymhwysu aelodau o brif gynghorau rhag dod yn Aelodau o'r Senedd.

At hynny, mae **Adran 61** yn dileu'r cyfnodau gras a ddarperir ar hyn o bryd i Aelodau o'r Senedd sydd hefyd naill ai'n Aelodau o Dŷ'r Cyffredin neu brif gyngor, fel bod yn rhaid iddynt ymddiswyddo ar unwaith o'r swyddi eraill hyn yn ddiethriad.

Mae **Adran 62** yn mewnosod is-adran newydd yn **Neddf Llywodraeth Leol 1972** i anghymhwysu personau na chaniateir iddynt sefyll fel ymgeisydd neu fod yn aelod o gyngor dosbarth yng Ngogledd Iwerddon rhag aelodaeth llywodraeth leol yng Nghymru.

Mae **Adran 63** yn mewnosod paragraff newydd i **Atodlen 1A i Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006** sy'n datgan bod personau na chaniateir iddynt sefyll fel ymgeisydd neu fod yn aelod o gyngor dosbarth yng Ngogledd Iwerddon, wedi'u hanghymhwysu rhag ymgeisyddiaeth i'r Senedd ac aelodaeth o'r Senedd.

Dylanwad amhriodol

Mae **Adran 64** yn dod ag etholiadau llywodraeth leol yng Nghymru yn unol â'r drosedd wedi'i diweddarau o ddylanwad amhriodol sydd wedi'i chynnwys yn **Neddf Etholiadau 2022**. Mae'n diwygio **Deddf Cynrychiolaeth y Bobl 1983** i gynnwys Cymru yn y diffiniad o ddylanwad gormodol a ddefnyddir ar hyn o bryd ar gyfer etholiadau yn Lloegr.

Mae'r Comisiwn Etholiadol yn diffinio y drosedd o ddylanwad amhriodol (neu "dylanwad gormodol" yn ôl geiriad y Comisiwn Etholiadol) mewn etholiad fel "pan fydd rhywun yn defnyddio, neu'n bygwth defnyddio, grym neu drais i orfodi rhywun i bleidleisio mewn ffordd benodol, neu beidio â phleidleisio o gwbl."

Pwyllgor Archwilio Comisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru

Mae **Adran 65** yn diwygio **Deddf Llywodraeth Leol (Democratiaeth) (Cymru) 2013** i'w gwneud yn ofynnol i Gomisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru sefydlu pwyllgor llywodraethu ac archwilio.

Mae **Adran 66** yn diwygio Deddf 2013 i roi pwerau ychwanegol i Gomisiwn Ffiniau a Democratiaeth Cymru ynghylch codi tâl am dderbyn nwyddau neu hyfforddiant.

Darpariaeth gyffredinol

Mae **Adran 67** yn datgan bod rhaid i reoliadau a wneir o dan y Bil beidio â chynnwys darpariaethau sy'n effeithio ar awdurdodau a gedwir yn ôl, o dan **atodlen 7B i Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006**.

Mae **Adran 68** yn darparu diffiniadau o eiriau a thermau penodol a ddefnyddir yn y Bil.

Mae **Adran 69** yn rhoi'r pŵer i Weinidogion Cymru wneud rheoliadau sy'n cynnwys darpariaethau atodol, deilliadol, canlyniadol, trosiannol neu arbed i roi effaith lawn i unrhyw ddarpariaeth yn y Bil.

Mae **Adran 70** yn nodi pryd y bydd darpariaethau yn y Bil yn dod i rym.

Mae **Adran 71** yn darparu teitl byr y Bil.

Atodlen 1

Mae **Atodlen 1** i'r Bil yn gwneud mân ddiwygiadau a diwygiadau canlyniadol sy'n ymwneud â threfniadau etholiadol, darpariaethau treialu, cyllid ymgyrchu a diddymu Panel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol.